

IZNIMNO MULTIDISCIPLINARNO VRIJEDAN ZBORNIK O MALO POZNATOM DREVNOM OBIČAJU - BRGULJI

Zbornik radova: *Brgulje – štovanje svetaca u Zabiokovlju*. Priredili: Ivan Bodrožić i Mladen Parlov. Biblioteka: Teologija 7. Udruga za očuvanje kulturne baštine Slivno; Katolička izdavačka kuća i časopis Crkva u svijetu. Split, 2022. 180 str.

Zbornik radova *Brgulje – štovanje svetaca u Zabiokovlju* počinje *Proslovom* Ivana Bodrožića, koji ukazuje da se blagovanjem iskazuje bliskost, zajedništvo i ljubav. Kršćani uz euharistiju imaju svoja obiteljska, rodbinska, prijateljska blagovanja. Uz euharistiju razvila su se blagovanja koja karakteriziraju milosrđe, dobrotu, zajedništvo, ljubav, odgovornost jednih prema drugima. Bodrožić navodi da su se u prisutnost Isusa Krista među ljudima ponajviše uključili sveci. Stoga su sveci prihvaćeni kao nebeski zaštitnici župa, dijevoja župa, rodbine.

Priređivači su Zbornik komponirali od tri tematske cjeline. Prvi dio naslovljen je *Teološki pogled na čašćenje svetaca*. Mladen Parlov autor je prvoga rada u tome poglavlju. Parlov u svome radu *Štovanje svetaca zaštitnika* piše o kultu kojim se općenito iskazuje divljenje, poštovanje i priznanje prema nekome koga krasi veličina i izvrsnost. U teološko-liturgijskom smislu svetac zaštitnik je onaj svetac ili svetica kojega pojedinac, obitelj, župa ili crkvena pokrajina izabere za svoga nebeskoga zaštitnika. Od apokrifnoga spisa *Actus Petri cum Simone* nastaloga oko 150. do 170. godine do naših se dana sačuvao naziv patron kojim se označavao nebeski zaštitnik. Sveci i blaženici sjedinjeni s Kristom utvrđuju cijelu Crkvu u svetosti i oplemenjuju štovanje na zemlji. Stoga su već prvi kršćani štovali mučenike i mučenice koji su svojim životom i mučeništvom svjedočili vjeru Isusa Krista. Kršćansko štovanje svetaca, posebice svetaca zaštitnika izraz je bratske i sestrinske ljubavi, navodi Parlov.

Alojzije Čondić autor je članka *Svetost je pastoralna hitnost*. Pozivajući se na Helenu Pavletić u bilješci autor navodi da brgulja potječe iz talijanskoga glagola *bergulare* što znači slaviti. Čondić piše da su uvijek kroz povijest postojale krize, ali se uvijek nastojalo iznaći načine izlaska iz društvenih ponora, napetosti, prijepora i pukotina. Oduvijek su ljudi iskazivali pozornost svetome. U kršćanstvu je sveto ono što je povezano uz Božju objavu jer je svetost život prožet snagom Duha svetoga po Isusu Kristu. Svetošću čovjek odbacuje zlo i grijeh te se posvećuje Bogu. U krizi se oglede da grijeh i ljudska ogluha na Božji poziv. Isus Krist je mjera sveto-

sti. Sveci su hodočastili zemljom živeći i propovijedajući Božju riječ, poznaju zlo i nevolje te bdiju i prate nas i štite molitvom. Štovanje svetaca ukorijenjeno je u Svetomu pismu, a seže u drugo stoljeće. Životi svetaca nadahnuće su vjernika. Nadalje Čondić piše o štovaa nju svetaca u imotskim župama. U cijelom članku autor upozorava na opasnost od konzumerizma, sekularizma, otuđenja te ukazuje na žurno osobno i pastoralno obraćenje.

Sveti Jeronim o štovanju mučenika i njihovih relikvija naslov je rada Ivana Bodrožića koji navodi da su u prvim stoljećima kršćani i prva Crkva štovali apostole i mučenike, a da se od četvrtoga stoljeća štiju i drugi sveci. Crkva je u prvim stoljećima morala ukinuti neke poganske običaje, primjerice blagovanje na grobovima. Autor piše o mučeništvu u kontekstu novozavjetnih tekstova te objašnjava mučeništvo kao svjedočenje, ističući Isusovo obraćanje apostolima rekavši im da će mu biti svjedoci. Od drugoga stoljeća pojam mučeništva označavao je osobu koja je okrutno pogubljena svjedočeći vjeru Isusa Krista. Otuda izreka da je krv mučenika sjeme kršćana. Sveti Jeronim je posvjedočio svojim prijateljima da su ga se odlasci u katakombe duboko dojmili te se otada u njega vjera snažno usadivala. Sv. Jeronim žestoko se suprotstavio svećeniku Vigilanciju koji je ismijavao vjernike koji su štovali relikvije mučenika kao i one koji su palili svijeće u čast mučenika.

Čašćenje svetaca i tradicija brgulje naslov je drugoga tematskoga bloka, koji počinje radom Ive Mišura *Brgulja u kontekstu običaja „sveca” u Makarskom primorju i „slave” u Vrgorskoj krajini*. Andrija Kačić Miošić 1756. godine u *Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga* koristi naziv *Branitelj*. Kačić navodi da je sv. Ivan branitelj roda Kačića. Brgulju 1880. godine spominje Ante Mateljan u djelu *Iz Poljica*. Početkom 20. stoljeća etnolozi su smatrali da je krsna slava pravoslavni običaj. Stjepan Banović je takvo mišljenje opovrgnuo 1912. godine. Fra Milan Šetka 1968. godine u knjizi *Tučepska spomenica* slavu naziva *zaštitnici plemena*. Mišur piše da je u Makarskom primorju i Vrgorskoj krajini do prve polovice 20. stoljeća bio raširen običaj slavljenja svetaca. Taj običaj nazivao se *svetac, slava, brgulja, krsna slava, krsnica, krsno ime, slavljenje plemenskoga sveca zaštitnika ili zaštitnika obitelji*. Autor navodi da se do naših dana običaj zadržao u dolini Neretve, Konavlima i Boki kotorskoj. Mišur navodi analize krsnih slava u Makarskom primorju i Vrgorskoj krajini. U Makarskom primorju najzastupljeniji je sv. Jure, kojeg slave 52 obitelji, a u Vrgorskoj krajini Svisvete slavi 59 obitelji.

U Zborniku slijedi rad Marka Dragića *Brguja, plemenska slava u tradicijskoj duhovnosti Slivna i okolice*. Autor navodi nazive za

brgulju: brguja, krsna slava, slava, krsno ime te nastavlja da ti nazivi označavaju zajedničku svetkovinu župe, sela ili obitelji koji slave određenoga sveca, svoga nebeskoga zaštitnika. Svako selo ima svoju brguju, blagdan sveca zaštitnika, kojemu je posvećena župna crkva, a pojedini zaseoci slave i blagdan sela kojemu je u njihovu zaseoku posvećena manja crkva ili kapela. Dragić navodi svece u Slivnu i okolici na čiji blagdan ili spomendan se održavala brgulja: Sv. Stjepan Prvomučnik, Sv. Ivan apostol i evanđelist, Nevina dječica, Sv. Antun Opat, Presveto Trojstvo, Sveti Antun Padovanski, Našašće relikvija sv. Stjepana Prvomučnika (Stjepan ljetni), Uznesenje blažene Djevice Marije, Križovdan (Križi, Krstovdan, Uzvišenje Sv. Križa), Sv. Mijovil (Sv. Mihovil), Sv. Jeronim, Sv. Bruno, Sv. Luka, Sv. Mitar, Svi sveti, Sv. Martin. U nekim mjestima modificirana brgulja još uvijek je živa. Autor brgulju interpretira u povijesnom, teološkom, etnološkom i antropološkom kontekstu.

Slivarska brguja (brgulja): svetkovina i „gozba ljubavi“ prilog je Dragice Zeljko Selak, koja piše o pučkom i vjerskom običaju brguji u Slivnu i drugim mjestima u Imotskoj krajini. Autorica ističe kako se brguja često pogrešno tumačila te navodi povijesni kontekst počevši od osmanske okupacije. Nadalje je riječ o liturgijskom slavju te pučkim običajima koji prate svetkovine, blagdane i spomendane. Zeljko Selak piše o svetkovini Presvetoga Trojstva i blagdanima apostola i drugih svetaca. Autorica brguju definira kao *svetkovinu i gozbu ljubavi - svečanu večeru koja se blaguje u prigodi plemenske svetkovine* te piše o: uočnici brguje, vjerničkom obredu na uočnicu, predmetima, namirnicama i običajima za svetkovanje. U članku slijedi svetkovanje pojedinih plemena u Slivnu. Značajna pozornost posvećuje se pojmu brguja i riječima po kojima baštini naziv.

Treći dio Zbornika naslovljen je *Društveno značenje čašćenja svetaca*, a prvi rad je *Upravljanje destinacijom vjerskog turizma: od teorijskih koncepata do praktičnih rješenja* Lidije Petrić. Autorica piše da se putovanje motivirano vjerskim motivima naziva hodočašćem koje se najčešće povezuje s vjerskim turizmom. Hodočašća predstavljaju zavjet određenom svetištu, ali hodočasnici usput upoznaju i druge krajeve, ljude i njihove običaje, kulturu i materijalna dobra. To hodočašćima daje i dimenziju turizma, koji ima iznimno važne gospodarske učinke. Autorica važnost vjerskoga turizma afirmira kroz nekoliko vjerskih odredišta u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Europi i svijetu te navodi načine i mjere upravljanja odredištima vjerskoga turizma koji je među najpropulzivnijim vrstama turizma.

Na kraju Zbornika je esej *Maslina* Frane Strikića. U svome eseu Strikić piše da maslina postoji otkako postoji i čovjek. Višestru-

ka je simbolika masline. Ona je kroz povijest simbol mira, slave, postojanosti, pobjede, mudrosti, čistoće, radosti, sunca, svjetlosti i nade. Prema nekim izvorima maslina je u Aziji postojala prije više od 4000, a u Siriji je maslina pripitomljena oko 3000 godina prije Krista. Autor navodi da se uz maslinu vežu mitovi i legende. Po grčkoj mitologiji maslina ima božansko podrijetlo jer je prvu maslinu zasadila božica Atena. Vjersko značenje masline iznimno je važno u kršćanstvu, judaizmu i islamu. Maslina je jedna od najspominjanijih biljaka u Bibliji.

Unatoč nepovoljnim povijesnim okolnostima naši pređi čuvali su iznimno bogatu hrvatsku tradicijsku kulturnu baštinu. Neki drevni običaji s vremenom su nestajali, neki su se nakon više desetljeća revitalizirali, a neke je velikim dijelom prekrila koprena zaborava. Među potonje ide i brgulja, o kojoj u znanstvenoj i stručnoj literaturi jedva postoje rijetki podatci. Ni sama riječ brgulja (brgula) nije razjašnjena. Brgulja je naziv za štovanje nebeskih zaštitnika. Posebno je bila raširena za vrijeme osmanske okupacije, kada su crkve bile porušene pa su se župljani okupljali po domovima i slavili svoga nebeskog zaštitnika. U nekim krajevima još uvijek se svetkuje brgulja, koja se s vremenom modificirala, ali smisao je ostao isti.

Zbog svega navedenoga *Zbornik radova: Brgulje – štovanje svetaca u Zabiokovlju* ima iznimnu važnost i predstavlja značajan doprinos teologiji, etnologiji, antropologiji, gospodarstvu i dr. Stoga svekolika hvala pripada priređivačima Ivanu Bodrožiću i Mladenu Parlovu koji su ustrajali na tome da okupe autore koji su dali svoje prinose. Zbornik će dobro doći povjesničarima, sociolozima, kulturnim antropolozima, teolozima, etnolozima, studentima kao i svima onima koji žele upoznati život davno upokojenih pramajki i praočeva.

Marko Dragić